

НАРЪЧНИК ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ПРАВНА ПОМОЩ ОТ ПРОКУРОРА И РАЗСЛЕДВАЩИТЕ ОРГАНИ

Настоящият наръчник е предназначен за ползване от прокурора и разследващите органи и съдържа задължителни правила и указания по прилагането на Закона за правната помощ (ЗПП).

Наръчникът се издава от Националното бюро за правна помощ (НБПП) на основание чл. 8, т. 1 и т. 6 от ЗПП и има за цел да уеднакви, подобри и улесни работата на прокурора и разследващите органи при предоставянето на правна помощ.

I. Видове правна помощ, които може да предостави прокурор или разследващ орган:

- за цялостно процесуално представителство на обвиняемия или на пострадалия по образувано досъдебно производство, както и за конкретно действие по разследването;
- за представителство в производство по мярка за неотклонение или друга мярка за процесуална принуда на обвиняемия;
- за представителство при задържане по чл. 63, ал. 1 от Закона за Министерството на вътрешните работи и по чл. 16а от Закона за митниците;
- за представителство при сключване на споразумение по чл. 381 от НПК;
- за изготвяне на жалби срещу постановления на прокурора, подлежащи на обжалване.

II. Кой има право на правна помощ?

Физическите лица – обвиняем, пострадал от престъпление, свидетел, задържан – при условия, определени в ЗПП и НПК.

III. Забрана за предоставяне на правна помощ

Не се предоставя правна помощ:

- на лице, което не отговаря на законоустановените условия за предоставяне на правна помощ;

- на юридически лица;
- когато предоставянето на правна помощ не е оправдано от гледна точка на ползата, която тя би донесла на лицето, кандидатстващо за правна помощ;
- когато претенцията е очевидно неоснователна, необоснована или недопустима.

Установяването на горните обстоятелства е задължение на прокурора или разследващия орган.

IV. Условия за предоставяне на правна помощ

1. Условия за предоставяне на задължителна правна помощ по силата на закон
Правната помощ по чл. 23, ал. 1 от ЗПП е задължителна в хипотезите на:

- чл. 94, ал. 1 от НПК;
- чл. 94, ал. 4 от НПК;
- чл. 372 от НПК – съкратено съдебно следствие;
- чл. 381 и чл. 384 от НПК;
- чл. 101 от НПК;
- чл. 465, ал. 3 от НПК;
- при някои особени производства от част седма от НПК.

2. Условия за предоставяне на правна помощ по молба на лице, което не разполага със средства за заплащане на адвокат

При наличие на молба от лицето прокурорът или разследващият орган:

- запознава лицето с правото му на защита, като му връчва срещу подпис декларация – формуляр, съдържаща правото му на упълномощен или на служебен адвокат и последиците от ползването на служебен адвокат;
- следи за трите императивни и кумулативно посочени в закона предпоставки: лицето не разполага със средства да заплати адвокатско възнаграждение, желае да има служебен адвокат и интересите на правосъдието изискват това;
- установява служебно имущественото състояние на лицето по конкретното дело и обстоятелствата по чл. 23, ал. 3 т. 1, 3, 4, 5, 6 и 7 от ЗПП;
- извършва преценка за възможността лицето да заплати адвокатско възнаграждение въз основа на събраните доказателства по предходните две точки;
- извършва преценка на обстоятелствата по чл. 24 от ЗПП.

V. Актове, които прокурорът или разследващият орган задължително издава по ЗПП

Прокурорът или разследващият орган, в определените от закона случаи и при наличието на законоустановените условия и предпоставки, издава следните актове:

- постановление за предоставяне (допускане) на правна помощ по чл. 25, ал. 3 от ЗПП;
- постановление за назначаване на определения от съответния адвокатски съвет адвокат, вписан в Националния регистър за правна помощ (НРПП) по чл. 26, ал. 2 от ЗПП;
- постановление за освобождаване на служебно назначения адвокат;
- постановление за замяна на служебния адвокат с друг;
- постановление за прекратяване на правната помощ;
- постановление за лишаване на лицето от правна помощ.

Актът по чл. 25, ал. 3 от ЗПП (за предоставяне на правна помощ) и актът по чл. 26, ал. 2 от ЗПП (за назначаване на служебен адвокат) са два различни акта – част от производството по предоставяне на правна помощ, регламентирано в закона.

Тези два акта не следва да се обединяват в един документ. Прокурорът или разследващият орган издава два отделни акта – по чл. 25, ал. 3 от ЗПП и по чл. 26, ал. 2 от ЗПП.

Неиздаването на някой от посочените актове е съществено нарушение на процедурата по правна помощ, регламентирана в ЗПП, и води до неблагоприятни последици за адвокатите. Тези актове са основания за определяне на адвокат и за заплащане на адвокатско възнаграждение, което се дължи от бюджета на НБПП.

VI. Форма и съдържание на акта по чл. 25, ал. 3 от ЗПП

1. Актът по чл. 25, ал. 3 от ЗПП се издава в писмена форма и следва да бъде мотивиран.

2. Актът по чл. 25, ал. 3 от ЗПП съдържа посочените в ЗПП реквизити:

- Наименование на акта за допускане на правна помощ – постановление;
- Наименование на органа, който го издава;
- Фактически и правни основания за издаването на акта в зависимост от конкретния случай.

Правните основания за издаването на акта могат да бъдат следните.

При задължителна правна помощ: чл. 23, ал. 1 от ЗПП и съответното правно основание по НПК – чл. 94 (със съответната точка според конкретния случай);

чл. 372, чл. 381 и чл. 384, чл. 465, ал. 3, чл. 101 или пък някои особени производства от част VII от НПК;

При правна помощ по молба на лицето поради това, че не разполага с достатъчно средства за заплащане на адвокатско възнаграждение, желае да има служебен адвокат и интересите на правосъдието изискват това: чл. 23, ал. 2 във връзка с чл. 23, ал. 4 от ЗПП и чл. 94, т. 9 от НПК или чл. 100, ал. 2 от НПК.

- Лицето, на което се предоставя правна помощ;
- Видът на правната помощ – задължителна или по молба на лицето;
- Обемът на правната помощ – за цялостно процесуално представителство или за конкретни процесуални действия и производства, свързани с разследването;
- Срок и орган, пред който може да се обжалва актът за отказ на правна помощ;
- Дата на издаване, длъжност и подпис на лицето, издало акта, и печат.

Прокурорът или разследващият орган изпраща акта по чл. 25, ал. 3 от ЗПП за допускане на правна помощ на съответния адвокатски съвет.

Неиздаването на акт по чл. 25, ал. 3 ЗПП, отговарящ по форма и съдържание на изискванията на ЗПП, е основание адвокатският съвет да откаже определянето на адвокат, а НБПП – да откаже заплащане на адвокатско възнаграждение.

Актът за допускане на правна помощ по чл. 25, ал. 3 от ЗПП важи за всички фази и всички съдебни инстанции на наказателното производство до приключването му с влязъл в сила съдебен акт, освен ако са отпаднали основанията за предоставяне на правна помощ, за което съответният орган следи служебно.

VII. Форма и съдържание на акта по чл. 26, ал. 2 от ЗПП

Актът по чл. 26, ал. 2 от ЗПП за назначаване на определения адвокат:

- се издава в писмена форма – постановление;
- има задължителен характер – той е основание адвокатът да придобие процесуалното качество на служебен защитник, за да бъде призоваван и да му бъдат връчвани съответните материали по разследването;
- се издава въз основа на полученото уведомително писмо от съответния адвокатски съвет за поименно определяне на адвокат, вписан в НРПП;
- важи за всички фази и съдебни инстанции до окончателното приключване на производството с влязъл в сила акт или до преустановяване на участието на адвоката;

• легитимира адвоката пред прокурора, пред всички разследващи органи и служителите от администрацията на съответния орган, които са длъжни да му оказват техническо съдействие и при поискване да го снабдяват с копия от материалите по разследването.

VIII. Акт за замяна на служебния адвокат с друг по чл. 26, ал. 5 от ЗПП

Определеният от адвокатския съвет и назначен от прокурора или разследващия орган служебен адвокат може да бъде заменен с друг по искане на прокурора или разследващия орган, по искане на НБПП, както и по искане на лицето, на което е предоставена правна помощ.

Ред и условия за издаване на акта по чл. 26, ал. 5 от ЗПП за замяна на служебния защитник с друг такъв:

- искане от съответния орган или лицето;
- уведомително писмо от адвокатския съвет с името на новия служебен защитник;
- акт – мотивирано постановление за замяната.

Актът за замяната е основание за постановяване на акт за освобождаване на първоначално назначения служебен адвокат от задълженията му и за конституиране на новоназначения служебен адвокат.

Основания за постановяване на акт за замяна:

- по искане на прокурора или разследващия орган – при констатирано виновно поведение от страна на първоначално назначения служебен адвокат – нарушение на ЗПП, Закона за адвокатурата;
- по молба на служебния адвокат – поради разминаване в линията на защита, отписване на адвоката от адвокатската колегия, заличаване или отписване от НРПП, загубване на правоспособност, фактическа невъзможност за предоставяне на правна помощ по здравословни или други уважителни причини;
- по молба или със съгласието на представляваното лице, като основателността на молбата му се преценява от съответния орган.

Прокурорът или разследващият орган предоставя препис от акта за замяна на всички заинтересовани лица – адвокати, адвокатски съвет, лицето, НБПП.

IX. Акт за освобождаване на служебно назначения адвокат

Форма, ред и условия за постановяване на акт за освобождаване на служебно назначения адвокат:

- Мотивирано постановление;
- Наличие на някое от следните обстоятелства:
- упълномощаване на адвокат от представляваното лице;
- молба за отказ от защитник от представляваното лице, освен в случаите на чл. 94, ал. 1, т. 1–3 и 6 от НПК;
- молба от служебния адвокат за отказ от защита поради разминаване в линията на защита или невъзможност да изпълнява задълженията си по независещи от него причини – фактическа невъзможност за предоставяне на правна помощ по здравословни или други уважителни причини;
- отписване на адвоката от адвокатската колегия;
- отписване на адвоката от НРПП;
- загубване на правоспособност;
- прекратяване на правната помощ;
- замяна на служебния адвокат с друг по реда на чл. 26, ал. 5 от ЗПП или чл. 96, ал. 2 от НПК.

Прокурорът или разследващият орган предоставя акта за освобождаване на адвоката на всички заинтересовани лица – адвокати, адвокатски съвет, лицето, НБПП.

X. Акт за прекратяване на правната помощ по чл. 27, ал. 2 от ЗПП

Форма, ред, условия и основания за постановяване на акт за прекратяване на правната помощ:

- мотивирано постановление;
- основания за прекратяване на правната помощ – промяна в обстоятелствата, на които се основава предоставянето на правна помощ, смърт на лицето, на което е предоставена правна помощ, отказ на лицето от правна помощ в посочените в НПК случаи, упълномощаване на адвокат и др.
- Промяната в обстоятелствата, на които се основава предоставянето на правна помощ, се установява служебно от съответния прокурор или разследващ орган, като сигнал може да постъпи и от участник в производството.

Прекратяването на правната помощ се извършва:

- служебно от прокурора или разследващия орган;
- по искане на лицето, на което е предоставена правна помощ;
- по искане на назначения служебен адвокат.

Прокурорът или разследващият орган предоставя акта за прекратяване на правната помощ на всички заинтересовани лица – адвокати, адвокатски съвет, лицето, НБПП.

XI. Задължения на прокурора и разследващия орган:

- информира обвиняемия, пострадалия от престъплението, свидетеля или задържания за неговите права да ползва служебна защита при определени в закона условия, както и за правните последици във връзка с предоставената правна помощ, ако бъде осъден;

- изисква от страната, на която ще се предоставя правна помощ по наказателно дело, да попълни декларация по образец, публикуван на интернет страницата на НБПП;

- следи за наличието на законоустановените условия и предпоставки, преди да вземе решение за предоставяне на правна помощ;

- спазва процедурата за предоставяне на правна помощ, регламентирана в глава четвърта от ЗПП;

- постановява акт за допускане на правна помощ по чл. 25, ал. 3 от ЗПП;

- изпраща искане по чл. 25, ал. 4 от ЗПП за определяне на адвокат до съответния адвокатски съвет заедно с акта за допускане на правна помощ;

- издава акт по чл. 26, ал. 2 от ЗПП за назначаване на определения адвокат;

- съдейства на служебните адвокати да получат преписи от актовете за назначаване, замяна или освобождаване на служебния адвокат;

- съдейства на служебните адвокати да получат преписи от постановленията, удостоверяващи участието им в досъдебната фаза на наказателното производство, и от акта на прокурора по чл. 242 от НПК, с който е приключила досъдебната фаза;

- съдейства на служебните адвокати при оформянето и получаването на всякакви удостоверения, свързани с факти и обстоятелства относно предоставената правна помощ;

- предоставя устна и писмена информация, свързана с предоставянето на правна помощ, поискана от НБПП;

- оказва съдействие на НБПП във връзка с процедурата по присъждане на разностките за предоставена правна помощ, като препраща на първоинстанционните

съдилища, по номера на наказателното дело, решенията на председателя на НБПП за платени адвокатски възнаграждения.

XII. Задължения на прокурора и разследващия орган при предоставяне на правна помощ по наказателни производства чрез резервен защитник

1. Прокурорът или разследващият орган допуска и назначава резервен защитник на обвиняемия при наличието на следните предпоставки и условия:

- Делото е за тежко престъпление по смисъла на чл. 93, т. 7 от НК;
- Назначението е от „изключително значение“ за провеждането на наказателното производство в разумен срок, т.е. производството е с голяма обществена значимост, отлагано е неколкократно по вина на подсъдимия или неговия защитник, без да има уважителни причини за това, намира се в заключителна фаза и съществува реална опасност от неоправдано забавяне на процеса.

2. За допускането на правна помощ чрез резервен защитник прокурорът или разследващият орган издава мотивирано и обосновано постановление, съдържащо всички реквизити, посочени в чл. 25, ал. 3 от ЗПП, като посочва фактическите и правните основания за това.